

Preganjanje učiteljstva na Hrvatskem.

Posebno v veliki meri so se pričeta sedaj premeščanja in preganjanja učiteljstva na Hrvatskem. Kakor za Koroščeve prosvetne ere pri nas in pozneje, tako je sedaj obsebi umevno pričelo politično besnenje na Hrvatskem in hrvatsko učiteljstvo mora prenašati sadove politične maščevalnosti. Nedolžne družine morajo trpeti radi politike in politične razcepljenosti učiteljstva glede obrambe skupnih stanovskih interesov.

Obsebi umevno je organizacija brez moči, ker učiteljstvo nasprotnega tabora nobenkrat direktno ali indirektno preganjanja.

In kdo trpi pri tem učiteljski stan, ki bo trpel toliko časa dokler se ne oklene ideje stanovskega edinstva, da bo skupno branil skupne interese.

Izvršilni odbor UJU je izdal v zadnji »Narodni Prosveti« proglas, v katerem biča in navaia krivice, ki se gode sedaj predvsem na Hrvatskem.

Suspendiranje učiteljstva, izmenjavanje nadzornikov, premeščanje učiteljstva — stara pesem za učiteljstvo, ki se začena ob vsaki spremembi režima do novega režima, pri katerem se obrne na drugo stran.

Ali je učiteljskemu stanu to potrebno? Ali bi ne ostali učitelji lahko ravno tako dobri pripadniki strank, če bi se združili skupno v skupni stanovski organizaciji, potom katere bi lahko branili vsem skupne interese in lahko potom skupne organizacije nastopali proti krivicam vsakega režima?

Ali ne bo učiteljski stan hodil lahko potem svojo ravno pot brez skrbi v dobri veri in zavesti, da ga bo organizacija ščitila in branila proti vsakemu režimu?

In pri vseh teh razmerah trpi tudi mnogo šolstvo in prosveta.

Osvoboditi učiteljski stan teh zmotnih poti, ki so dosedaj podpirale te razmere, to je naloga nove smeri, ker veliko je naše preporočanje, da bi tudi javni faktorji si ne uolali nikdar nastopati proti učiteljskemu stanu, če bi uvideli, da je učiteljstvo enotno proti obrambi krivic in da vlada med učiteljstvom stanovsko edinstvo, ono stanovsko edinstvo, na podlagi katerega bi se ne branili le skupno proti krivicam, temveč na podlagi katerega bi tudi dvigali v »skupno« interese šolstva in narodne prosvete.

Tudi učitelji — Srbi uvidevajo potrebo enotnega nastopa.

Podpredsednik UJU, Vlada K. Petrović piše v »Narodni Prosveti« popolnoma v duhu Deklaracije sledeče:

Mi smo i tada rekli da naša zauzimanja, kao prestavnika učiteljstva, ne idu za tim da odbrane krive i da svaki akt min. prosvete oglase kao atak na učiteljska prava i učiteljsku stalnost. Ne, mi i danas stojimo na gledištu, da svakdo za svojo krivico odgovara, da za svoj nepravilan rad dobije i kaznu, ali smo odlučno protivni da se ljudi premeštaju bez krivica, po volji ovog ali onog partiskog kortesa, da se ljudi suspenduju od dužnosti i onda kada za njima stoji svetao školski i nacionalni rad.

Ovakvi slučajevi, mislimo, ne dešavaju se ni u zemljama koje su iza nas, a žalosno je i za osudu da se dešavaju i kod nas. Bez stalnosti činovničke nema napretka u poslu a koliko nestalnost učiteljska nudi školi, deci i nastavi o tome i ne treba govoriti.

Oko učiteljstva je stvorena atmosfera uzbudljiva, u dušama učiteljskim zavladalo je ubedenje da niko nije siguran na svom mestu: radio on ili ne, čitao ili govorio, ubedenje je da više njega lebdí premeštaj, premeštaj bez razloga, premeštaj kao proizvod nečijeg čefa i volje. U takvoj atmosferi i raspoloženju od ozbiljnog rada ne može biti govora; pod takvim

prilikama — gde se svakog časa očekuje premeštaj — u školi zavladalo jedno neredovno stanje i malo volje.

Predstavnici učiteljstva su veoma zabrinuti ovakvim stanjem u prosveti; oni će naći puta i načina da faktima utvrde sve ove nepravilne po školu radnje i da upoznaju i širu javnost sa svima onim neizgodama kojima su, ni krivi ni dužni, izloženi danas naši drugovi — učitelji.

Dosadnji naši protesti i intervencije nisu imale rezultata. Mi se u odbrani naših drugova moramo poslužiti drugim metodama i sredstvima, moramo pozvati sve drugove, bilo na jednu vanrednu skupštinu ili preko zborova, pa da svi zajednički nademo puta i načina da zaštitimo od progona one naše drugove, koji svojim školskim i nacionalnim radom zaslužuju više pažnje od merodavnih i inče i danas i u buduću.

S ponosom lahko rečemo, da slovensko učiteljstvo že ubira ono novo pot, ki nam je nujno potrebna za obrambo in dviganje naših skupnih interesov, slovensko učiteljstvo se je že pričelo posluževati drugih metod in sredstev, ker je uvidelo, da so dosedanje metode bile zmotne in kvarne za naš stan in šolo.

Deklaracija jasno kaže nova pota proti nasiljem.

Kaj pa je tebe treba bilo ali učiteljska Deklaracija.

V tri dele je danes razdeljeno učiteljstvo, organizirano v UJU: Deklaranti, tradicionalci, nevtraleci. Prvi so deklaracijo ustvarili, drugi so proti, tretji pa se za stvar dovoli ne zanimajo in stoje ob strani. Te vrste pišem v pomislek slednjim in tudi prvim tovariškemu svetlemu trezno razmišljanju o novorojenem detetu. Deklaracija sama izgleda kot orientalska preproga: od katere strani jo pogledaš, povsod ima druge nianse. Ta ljubša Deklaracija ima 11 členov in tovariš Ločniškar jo stavlja za par — majniški Deklaraciji. Prvi člen pravi, da ima vse učiteljstvo skupne duhovne interese. Ako bi bilo to res, bi ne bilo Slomškove zveze in UJU, ampak samo ena izmed obeh.

Posebno se povdaria v njej depolitizacija šolstva. Kako naj se to zgodi, tega Deklaracija ne pove in kar pove, je edino trditve, »da smemo v tem slučaju računati le nase in vidi danes edini resni protiutež pogubnim strankarskim vplivom na šolstvo v stanovski organizaciji, ki zastopa mnenje vsega učiteljstva in samo strogo varuje nevtralnost na vse strani. Glasom Deklaracije bo naša stanovska organizacija in tisti, ki so organizirani v njej, strogo varovala nevtralnost — na drugi strani bodo pa politične stranke in tisti, ki niso organizirani tako delali, da bo nim prav in dobro. Stvar je taka, da imajo v vseh ustavnih državah politične stranke, te pa v svojih programih tudi šolsko vprašanje. Ne vem, kienai dobimo učitelj

tisto moč in vpliv, da ločimo šolstvo iz programa političnih strank. Kdor to misli, si dela prazne iluzije. Preteklost nam pove, da so imele šole in učiteljstvo že različne stranke v rokah, to je v praksi tudi danes in bode najbrže tudi v prihodnje.

Ako bi danes dobila SLS zopet vpliv na šolo in učiteljstvo, bi se godile stvari, ki bi ne bile ljube učiteljstvu naprednega mišljenja. Toda glasom Deklaracije bi organizacija ne smela ganiti s prstom, ker člen III, točke 5, pravi dobesedno: »Vzgojno prosvetna vprašanja in zadeve, v kolikor (!) se smatra organizacija poklicana, da jih rešuje, se naj obravnava v okviru onih načel, na katere lahko pristanejo vsi člani, ne da bi prišli v načelne konflikte s svojo vestjo (!) in svetovnim nazorom (!)«.

V točki 4. istega člena na pravi: »da ne sme organizacija propagirati nobenih idej (!) in teženj (!), ne kulturno-političnih, ne socialno-političnih, ne drugih (!), ki bi nasprotovale prepričanju enega dela članstva, ali ki bi ustvarile načelne pomisleke proti vstopu v organizacijo.« Čemu nam bo potem organizacija ako učitelji ne bomo smeli obravnava naših najvažnejših vzgojno prosvetnih vprašanj in zadev, ako bomo morali molčati o kulturno-političnih in socialno-političnih vprašanjih. Ali si bomo nadel varuštvo v teh vitalnih zadevah. Kaj nam bodo v organizaciji prosvetni in drugi podobni odseki?! Tako ukleniti se ne damo, varuštva smo se otresli že dav-

no! Kdor ve kaj je bilo, ne bo pristal na tako Deklaracijo, kdor je trpel in videl druge trpeti, bo odklonil vsak poskus obnavljanja novega trpljenja.

Nasilje nad urednikom Učit. tovariša.

Članstvu!

Pozvan od »Kluba demokratičnih učiteljev«, ki se pravzaprav šele snuje je prišel 2. marca t. l. prednočne k uredniku »Učiteljskega Tovariša«, g. L. Jelenc in je uredniku javil sledeče:

»Izjavljam, da prekluciem svojo demisijo in prevzamem s tem zopet mesto poverjenika. Tebe odstavljam kot urednika »Učiteljskega Tovariša« in prepovem, da bi izšla še kaka številka »Učiteljskega Tovariša« pod Tvojim imenom in uredništvom. Izroči mi vse rokopise in podpiši sprejem pismenega obvestila o tem.

Urednik »Učiteljskega Tovariša«, tovariš Dimnik, mu je odgovoril, da je ta postopek proti pravilom in ga smatra za veliko nasilje. On (Jelenc) je pravilno podal sam ostavko, izprememba je bila pravilno prijavljena ravnateljstvu policije in Glavnemu odboru UJU, ožji svet se je po čl. 13. pravil UJU pravilno znova konstituiral in mora šele ponovno sklenati, ako je tak postopek po pravilih dopusten. Absolutno na nima pravice odstavljati ga kot urednika »Učiteljskega Tovariša« in prepovedovati, da bi list izšel.

Jelenc: To prevzamem na svojo odgovornost in bodeš moral vsako številko, ki izide pod Tvojim uredništvom, sam plačati.

Zadnja imenovanja.

Akoprav pravi Shakespeare, da je vsako mesto, na katero pada nebeško oko, človeku srečno zatočišče, vendar vemo sami, da »otovo« Shakespeare ni mislil tedaj na sedanje učitelje, kajti drugače bi bil rajc kaj družega napisal. Učitelji vemo, da ta krilatca ne drži in to najbolj svedoči borba za razpisana učna mesta in hrepeneče unanie onih, ki so se udeležili.

Da gremo k stvari Deklaraš sem! Iz nasprotnega tabora se predbaciva, da so pri zadnjih imenovanjih prezrli učiteljske zastopnike, da so na odličnejša mesta postavili Slomškarje, akoravno so mnogi napredni kompetenti starejši in boljše kvalificirani in da so popolnoma prezrli naše ljudi.

In vse to pripisujejo uspehu Deklaracije. Hočemo dokazati nedolžnost Deklaracije na tem grehu.

Ozrimo se v polpreteklo dobo, ko je še Deklaracija spaval v srcih, imeli smo Koroščevo vlado. In tedaj so šla imenovanja pred ministra tudi v obratnem redu kakor smo mi želeli. Mar je bila tedaj tudi kriva Deklaracija? Ne! Naše predstavništvo se je politično eksponiralo, torej minister je tedaj podpisal, kar ni bilo po volji našim stanovskim voditeljem. Torej, to je bil uspeh antideklarašev!

Kdaj so slušali glasove naših zastopnikov? Ko je bila le ena stranka na moči. Zakaj? Ker so bile vodilne osebe našega poverjeništv v taboru te stranke. Čim na se je režim neusmiljeno preokrenil, so prezirali njih predloge, a po nas so padale hrce, ki jih zares nismo zaslužili. In te hrce so rodile Deklaracije!

Če pomislimo, da so vse politične stranke od danes do jutri, a učiteljski stan da bo večno eksistiral, je jasno, da se naša stanovska organizacija ne sme naslanjati na nobeno stranko.

Ali res Deklaracija ni bila potrebna ker imamo § 2. pravil UJU.

Nekatera društva so v veliki zmoti, ker se sklicujejo na čl. 2. pravil UJU, češ, da vsebuje vse kakor Deklaracija.

Ta društva so zato v zmoti, ker gledajo čl. 2. pravil UJU iz leta 1920., ki niso več veljavna. Danes so v veljavi pravila iz leta 1923., ki so bila natisnjena v »Učiteljskem Tovarišu« in katera nima tako točno stilizirane smeri, kakor prva pravila.

Do odločitve smeri stanovske politike je moralo priti, ker se bivši poverjenik tov. Jelenc ni strinjal s smerjo, ki jo je zastopal »Učiteljski Tovariš« in katero je odobraval dvetrejtinska večina članov ožjega sosveta. Bilo je torej načelno nasprotstvo med člani ožjega so-

Tovarištvu, ki bode imelo opravka z Deklaracijo, donavljam priporočilo za premišljevanje te. Ne dajte pa se motiti ne logičnemu filozofiranju nekaterih prevnetih deklarantov! Anton Germek.

Urednik mu je pojasnil, da smatra le tov. Gnusa kompetentnega govoriti v imenu poverjeništv, ker je ta prijavljen po pravih oblastih. Glede uredništva je prijavljen državnemu pravdnistvu sam kot odgovoren za Pov. UJU in za list ter je vsako postopanje od druge strani proti pravilom.

Jelenc: »Jaz sem sedaj poverjenik, Gnus je le moj namestnik, ožji svet nima nič sklepati o tem.« Sklical bom sam sejo ožjega sosveta. Da te odstavim kot urednika, prevzamem na svojo odgovornost.

Urednik: Se Ti ne morem pokoriti, ker je to proti zakonu in proti pravilom.

Jelenc: Bom prepovedal pri tiskarni, da list izide. (To je tudi poskušal, a predsedstvo tiskarne je priznalo za ukazovanje v tej zadevi kompetentne le pravomočne člane)

Urednik je na to sestavil brzojavno obvestilo o dovodku na vse člane ožjega sosveta, da jih informira o položaju.

Jelenc: Te brzojavke ne smejo iti na račun poverjeništv.

To je bil dogodek v uredništvu »Učiteljskega Tovariša«.

Torej, Deklaracija ni prav nič kriva na kričeih slučajih pri sedanjih nameščenjih. Boli umestna je sumnja, da je v nas videl minister prosvete poslušne ovce naših vodij, ki niso bili v skladu z njegovo ideologijo.

Mi hočemo biti kot organizacija izven vsake stranke in imeti svoje zastopnike v namestilni komisiji, ki bodo čuvali objektivno pravice prošnjikov.

Sicer pa že od prvega do poslednjega učiteljskega natečaja za razpisana mesta postoji veliko krivic. Tako se je dogajalo, da so mesta dobivali ljudje brez dece in potrebe, a jih niso dobili učitelji z deco za šolanje, katerim so ta mesta potrebna kot vsakdanji kruh.

Kako je to mogoče? Čisto lahko! Ko začne komisija svoje delo, tedaj se na njo pritise, in vsaj na drugo mesto postavi ministrovega prijatelja ali prijatelja njegovega prijatelja, akoprav ima slabo kvalifikacijo. Čim to komisija stori je ta ministrov prijatelj ali prijatelj ministrovega prijatelja siguran, da bo imenovan. Minister ima to zakonito pravico in njegov akt imenovanja je popolnoma zakonit. In kakor ima vsak minister toliko prijateljev kolikor političnih pristašev, je to izigravanje zakona pogosto.

Vem leka tej rani: ministru naj predloži namestilna komisija samo enega kompetenta. S tem se odkloni nevarnost zamenjave predloga namestilne komisije.

Da je Deklaracija kriva grehov sedanjih namestitev, je jalova. Sicer ni tega, da podtaknejo Deklaraciji nekaj, kar Deklaracija ni zaslužila. Naj izrežemori Maksim Gorki.

»Svet ne živi od grehov grešnikov, temveč od dobrih del dobrih ljudi. Ni sveteljšega heroizma od samozatajevanja za dobro in svobodo vseh.

Jošip Desnič.

sveta in vodstvom poverjeništv, ki se je moralo raziasniti in pri čemer se ne sme iz načelnega vprašanja napraviti osebno vprašanje.

Sam bivši poverjenik tov. Jelenc je zahteval, da pride ta točka na dnevni red seje širjega sosveta in da se tam odloči smer naše stanovske politike in »Učit. Tovariša«. Ni na on zastopal smeri, ki jo vsebuje Deklaracija, temveč strankarsko orientirano smer organizacije, in sicer celo še zelo enostrano strankarsko orientirano smer.

To se je pokazalo tudi na sejah ožjega sosveta. Tedaj ni nihče vedel o Deklaraciji, ker to je sestavilo Mežsko društvo šele 30. decembra 1925, ko je